

riska, och kristendomen är ett bra exempel på detta. Det är dock inte endast inom religionernas värld som det patriarkala och androcentriskt är en norm utan detta är till stor del lika närvarande inom den akademiska världen. Det är just därför jag tycker att böcker som denna behöver tas fram i ramplyset. Boken ger en enkel och översiktlig bild av vad feministiska perspektiv bidrar med inom både religionsvetenskap och teologin.

En nackdel med det breda utbudet i boken är dock att viktiga aspekter eller problematiker inte ges tillräckligt utrymme. Ett exempel på detta är feministisk kristen teologi utanför västvärlden. Jag anser ändå att syftet med denna bok har lyckats: boken tillför inga nya perspektiv till feministisk teologi utan har som mål att ge en introduktion till ämnet. Den passar därför bra som litteratur på grundnivå för studerande inom ämne relaterade till religion och genus.

OLIVIA FRANCK
STUDERANDE I RELIGIONS-
VETENSKAP OCH KVINNOVETEN-
SKAP, ÅBO

**ELJAS ORRMAN & JYRKI
PAASKOSKI**
**Vanhan Suomen arkistot –
Arkiven från Gamla Finland:
Arkistolaitoksen yleislu-
ettelo: Översiktskatalog
för Arkivverket 6. Helsinki:
Suomalaisen Kirjallisuuden
Seura, Arkistolaitos 2012.
400 s.**

Vanhalla Suomella tarkoitetaan Uudenkaupungin rauhassa 1721 ja Turun rauhassa 1743 Venäjän valtaan siirtyneitä alueita, joita hallinoitiin Venäjällä erillisenä kokonaisuutena vuoteen 1811. Vanhan Suomen arkistoaineistoa selventävää esitystä on valmisteltu ja laadittu jo

1950-luvulta alkaen, mutta vasta viime vuonna tämä työskentely on johtanut julkaisuun. Arkistolaitoksen vuonna 2012 julkaisema teos *Vanhan Suomen arkistot* antaa erinomaiset välineet perehtyä liian vähälle tutkimukselle jääneeseen Suomen historian osaan.

Teoksen suuri anti on siinä, että siihen on koottu Vanhan Suomen arkistoaineistot, kerrottu niiden sijainti ja kuvattu niiden sisältö tutkijaa hyödyttävällä tavalla. Teokseen sisältyy myös dosentti Jyrki Paaskosken esipuheenomainen, napaka ja huolellinen selvitys Vanhan Suomen hallintohistoriasta. Se auttaa ymmärtämään arkistojen luonnetta, mikä on tiedonetsinnälle välttämätöntä varsinkin maallisen hallinnon arkistonmuodostajien osalta.

Vanhan Suomen arkistot -teoksenle on suuri tilaus ja tarve, sillä arkistonmuodostajia Vanhassa Suomessa riitti. Isovihan miehitysajasta aina Uudenkaupungin rauhaan asti itäisiä osia Suomesta hallinnoitiin Viipurin provinssin alla. Viipurin provinssi jatkoi toimintaansa alueellisesti supistuneena Turun rauhaan, vuoteen 1743 asti. Tämän jälkeen Vanha Suomea hallinnoitiin Viipurin kuvernementtina. Sekä Uudenkaupungin että Turun rauhassa sitouduttiin kunnioittamaan rauhanteon aikaisia lakeja ja privilegioita. Niinpä vuonna 1743 Venäjän valtaan siirtyneissä osissa Viipurin kuvernementtia oli voimassa Ruotsin vuoden 1734 laki. Vuodesta 1721 alkaen Venäjään kuuluneissa osissa kuvernementtia näin ei ollut.

Kirkollisella puolella Vanha Suomi oli vastaavasti jaettu rauhansopimusten pohjalta. Uudenkaupungin rauhassa 1721 Venäjän osiksi siirtyneet seurakunnat toimivat Viipurin konsistorin alaisuudessa, Turun rauhassa 1743 luovutetut alueet Haminan konsistorin alaisuudessa. Tuomiokapitulit toimivat näissä konsistoreissa, mutta piispoja niihin ei nimetty. Konsistorit toimivat 'Viron, Liivinmaan ja Suomen Oikeuskollegion' (Kaiserliche Reichs Justitia

Collegium der Est-, Liv- und Finnländischen Sachen) alaisuudessa, joka oli valtion virasto. Viipurin konsistori ehti toimia myös vuoteen 1727 Pyhän Synodin ei-ortodoksisen uskontojen toimiston alaisuudessa, joka myös oli valtion virasto. Käytännössä Vanhan Suomen konsistoreihin tullut kruunun ohjaus oli pitkälti peräisin Pietarin saksankielisestä luterilaisesta seurakunnasta. Silti on syytä muistaa, että Inkerinmaa ei kuulunut Vanhaan Suomeen eikä myöskään oikeuskollegion alaisuuteen, vaan muodollisestikin Pietarin seurakunnan alaisuuteen, jossa kehitys kulki monessa suhteessa toiseen suuntaan kuin Vanhassa Suomessa, vaikka Inkerinmaakin oli Ruotsin Uudenkaupungin rauhassa luovuttamaa maata.

Vuonna 1784 Katariina Suuren uudistushankkeiden seurauksena Vanhasta Suomesta muodostettiin Viipurin käskynhaltijakunta. Se mullisti hallinnolliset olot perinpohjaisesti. Viipurin ja Haminan lisäksi myös Sortavala, Käkisalmi, Lappeenranta ja Savonlinna saivat kaupunkioikeutensa takaisin. Näistä kuudelta kaupungista tuli sekä kihlakuntien että hallintopiirien keskuksia. Koska vuonna 1796 valtaistuimelle noussut Paavali I ei pitänyt äidistään eikä tämän uudistuksista (nimenomaan tässä järjestyksessä), Katariina Suuren uudistukset peruutettiin. Vuonna 1797 Vanhassa Suomessa palattiin kuvernementtihallintoon. Tällä kertaa tosin Suomen kuvernementti-nimellä. Tsaari Paavali I murhattiin vuonna 1801. Valtaistuimelle noussut Aleksanteri I käynnisti jälleen uudistuksia samassa hengessä kuin Katariina Suuri. Vanhassa Suomessa uudistukset johtivat muun muassa erittäin edistyksellisiin kaupunkikouluihin, jotka toimivat vuodesta 1803 alkaen Tarton Yliopiston valvonnassa.

Kaikki edellä kuvattu hallinnollinen sekamelska kertoo siitä, kuinka suureen tarpeeseen *Vanhan Suomen arkistot* -teos tulee. Kun vielä historiantutkijan vanhat vainoojat

eli tulipalot ja sodat ovat verotta- neet Suomen itäosien arkistoaineis- toa läntisiä osia enemmän, on ää- rimmäisen tärkeää, että saatavilla olevan aineiston tiedot on koottu- na yksiin kansiin. Vanhan Suomen aineisto on lisäksi aukollista. Esimer- kiksi Viipurin konsistorin arkisto tu- houtui kaupungin tulipalossa vuon- na 1793, joten kunnolliseen lähde- aineistoon perustuvaa tarkkaa tut- kimusta Viipurin ja Haminan konsis- torien keskinäisistä suhteista ei ole mahdollista tehdä. Viime sodista säästyivät arkistonhoitaja Ragnar Rosé- nilla Viipurin maakunta-arkistosta lainassa olleet satunnaiset Vanhan Suomen asiakirjat. Niitä säilytetään nykyään Mikkelin maakunta-arkis- tossa.

Jäljellä oleva Vanhan Suomen arkistoaineisto sijaitsee hajallaan eri arkistoissa. *Vanhan Suomen arkistot* -teoksessa on kiitettävästi kuvattu myös Venäjällä – Viipurissa ja Petroskoissa- säilytettävä arkistoaineis- to sekä Vanhan Suomen perinteis- ten suomenkielisten ortodoksisten seurakuntien asiakirjat, joita on mer- kittävissä määrin Kuopiossa, Suo- men ortodoksisen kirkkohallituksen arkistossa ja Heinävedellä Valamon luostarissa. Näin jokaisen ei tarvitse vuorollaan kaivaa niitä esille.

Vanhan Suomen historian kan- nalta oleellista tietoa löytynee mer- kittävissä määrin myös Virosta. Sieltä löytyy vähintäänkin vertailevaa hal- lintoaineistoa, sillä Virossa toimit- tiin saman oikeuskollegion alaisuus- dessa. Myös muuta Viron ja Vanhan Suomen kanssakäymiseen liittyvää aineistoa on löydettävissä. Tallin- nassa painettiin esimerkiksi vuonna 1777 Vanhaa Suomea varten oma, erillinen raamatunkäännös, mikä oli sikäli outo hanke, että vuonna 1776 valmistui Turussa uusittu suo- menkielinen raamatunkäännös. Tal- linnassa painettiin 1700-luvun mit- taan myös muuta Vanhassa Suo- messa laadittua suomenkielistä kir- jallisuutta. Tallinasta Viipuriin tuli myös Vanhan Suomen historian ai- noa kirjanpainaja M. C. Iversen vuo-

siksi 1798–1800. Virolaista aineistoa käsittelevää artikkelia muuten erin- omaisen hyödyllisestä teoksesta jää kaipaamaan.

Vanhan Suomen aineistojen tun- teminen on tärkeää siksi, että Van- ha Suomi ei ole vain oma, kiinnos- tava kokonaisuutensa vaan tarjoaa myös perspektiiviä ja huomionar- voisia näkökulmia muuhun Ruotsin 1700-luvun historiaan. Esimerkik- si vuonna 1746 suomennettua Up- salan arkkipiispa Olaus Svebiliuksen kirjoittamaa katekismusta vierastet- tiin Vanhassa Suomessa ja pidätty- dyttiin tutummaksi ja turvallisem- maksi koetussa Gezeliuksen kate- kismuksessa. Ruotsissa Svebiliuksen katekismuksella oli virallinen asema, mutta Vanhassa Suomessa sen vier- rastaminen oli hyvinkin helppoa. Toisaalta Svebiliusta vierastettiin pitkään myös Ruotsin valtakunnas- sa. Loppuarviona on syytä todeta, että *Vanhan Suomen arkistot* tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden mie- lenkiintoiseen tutkimukseen. Toi- vottavasti moni tarttuu tähän mah- dollisuuteen.

VILLE VAUHKONEN
TEOL. MAIST., KERAVA

**SAMUEL HEILMAN &
MENACHEM FRIEDMAN**
**The Rebbe: The Life and
the Afterlife of Menachem
Mendel Schneerson.**
Princeton: Princeton
University Press 2010.
343 s.

Jerusalem maineikkaassa Israel Museumissa oli kesällä 2012 esillä harvinaista herkkua: näyttely julki- suutta tavallisesti tiukasti välttelevis- tä hasidijuutalaisista. Valokuvat, vi- deot ja näyttelyesineet kertovat ha- sidijuutalaisten elämän taitekohdis- ta, tavoista ja vaatetuksesta. Eräässä 1980-luvulla otetussa valokuvassa

nähdään Lubavitscher-hasidiliikkeen johtaja rebbe Menachem Mendel Schneerson poistumassa New Yor- kissa sijaitsevasta päämajastaan. Rebbeä ovella odottavien kannatta- jien kasvoista heijastuu syvä kunnio- itus ja pelonsekainen ihailu, jotka painuvat lähtemättömästi katsojan mieleen.

Israelilais-yhdysvaltaisten tut- kijoiden yhteistyöstä syntynyt te- os, *The Rebbe: The Life and Afterlife of Menachem Mendel Schneerson*, ker- too Lubavitscher-liikkeen seitsemän- nen *rebbe* (1902–1994) elämänta- rinan. Samalla teos pureutuu liik- keen 1900-luvun menestystarina- an ja messiaaksi julistetun *rebbe* ku- lemanjälkeiseen ”elämään”. Lubavi- sher- eli *habad*-liike syntyi 1700-lu- vun lopulla Valko-Venäjällä osana Itä-Euroopan juutalaista pietistis- tä liikehdintää, jonka elävää perin- töä tämän päivän hasidijuutalaisuus jatkaa. *Habad*-akronyymi tulee hep- rean sanoista viisautus (*hokma*), ym- märrys (*bina*) ja tieto (*da’at*). Kab- balassa eli juutalaisessa mystiikas- sa niillä kuvataan Jumalan aktiivis- ta ilmenemistä maailmassa. Kutakin hasidiryhmää johtaa tyypillisesti yk- si *rebbe*. Tämän jiddishkielisen sa- nan pohjalla on heprean sana *rabbi*, ”opettaja”. Katukuvassa hasidimiehet tunnistaa nykyisinkin itäeurooppa- laisesta pukeutumistyylistä, mustis- ta hatuista ja takeista. Laajemmin hasidijuutalaiset kuuluvat vanha- eli ultraortodoksisen juutalaisuus- den piiriin. Modernista ortodoksias- ta poiketen ultraortodoksit pyrkivät kaikin tavoin erottautumaan länsi- maisesta, maallisesta elämäntyylistä.

Lukumääräisesti *habad*-liike ei ole suurin hasidiliike, mutta aktiivi- suutensa ansiosta se lienee tunne- tuin ultraortodoksijuutalaisuuden muoto. Tarkkoja lukuja ei ole tie- dossa, mutta liikkeen kannattajia ar- vioidaan olevan useita kymmeniä- tuhansia. Liikkeen näkyvyys johtuu *habad*-hasidien aktiivisesta lähetys- työstä, hyväntekeväisyydestä ja tai- turimaisesta kyvystä avata uskon- nosta vieraantuneiden juutalaisten